

EGY VÁROS MŰFAJA

A szabadkai Életjel-könyvkiadás nem harmincéves, már lassan odajut, hogy le is tagadhatna életkorából, mert az ember életútjának feléhez érkezett. Szerencsére a mulandóság a könyvre nem érvényes, a könyv távlatos, mérettelen életkorú, mérhetősége legfeljebb az olvasótól függ.

Az Életjel élőújság 1958-ban alakult, Szokolczay Lajos „hangos” újságnak nevezte, és *Egyetemese érték és helyi érdekű hagyomány* című tanulmányában (Jelenkor, 1975., 11., 12.) azt latolgatta, hogy ennek a sajátos műfajnak túl kellett lépnie egyediségén, ezt volt hivatott szolgálni az írott könyvforma. A legendás évben, 1968-ban kezdődött a hagyományfeltáró Életjel Miniatűrök kiadása. Toncs Gusztáv és Loósz István tanári szellemét, de az ellenzékét képviselő Csáth Gézáékét is Dér Zoltánék követték. Szokolczay egyik megállapítására azonnal felfigyel az olvasó, ez pedig az irodalom- és művelődéstörténeti, illetve egyéb feltárások után keletkezett szabad tér kitöltésére vonatkozik. Szerinte a teret a hagyomány felkutatását követően a szépirodalmi alkotások fogják kitölteni, és noha jóslata nem egészen válhatott be, mert a teresülés kérdése a regionalitás szempontjából nem ilyen egyszerű, az mégis elmondható, hogy az Életjel Kiadó az előrevetítésnek megfelelően számos szépirodalmi értékkel dicsekedhet.

A bűvös évszám, amelyet most ünnepelünk: 1973. Az irodalomtörténész elmélázhatna a vietnami fegyverszünet világirodalmi lecsapódásán, Szolcsenyicin Gulag-szigetcsoportján, vagy éppen azon, hogy a magyar irodalomban is jelentős események történtek ekkor, megjelent például a *Versben bujdosó* című Nagy László-kötet, valamint Rába György *Lobbanásokja*. Ekkor, ebben az évben született meg az első Életjel Könyv, amelyet csak a Csépe Imre Emléknapon lehet igazán hiteles módon megemlíteni, ugyanis ez a kiadvány Csépe Imre *Határdomb* című vallomáskötete volt. Már a cím is aktuális, hiszen a határregények és határjátékok korát éljük. A Magyar Szó 1973. május 30-án beszámolt (G. Á.) a szabadkai Zeneiskola hangversenytermében megtartott Életjel-előadásról, amelyet Csépe halálának első évfordulójára állítottak össze. A cikk a könyvet is megemlíti: „Az íróról emlékezett meg Urbán János, aki egyben bemutatta Csépe Imre vallomásainak gyűjteményét, a *Határdomb* című kötetet, amely az Életjel Könyvek első számaként jelent meg a jubileumi alkalomból. Az esten számos példány kelt el belőle.”

A könyv előtörténetéről éppen a harminc évvel ezelőtti Csépe Imre Emléknapon beszélt a kötet létrejöttében aktív szerepet vállaló Urbán János (7 Nap, 1973. szeptember 28.). Minden könyvnek megvan a maga története. Ezt a könyvet a szerző nem vehette kézbe, ám az olvasó igen. A szerkesztőség előbb abban állapodott meg, hogy a sorozat Csépe vallomásaival indul, aztán abban, hogy halálának első évfordulójára adják ki. Lévy Endre nem tartotta véletlennek a szárnyait bontogató kiadó választását, az értékmentő attitűdre hivatkozott (Üzenet, 1973., 8.), valamint a bácskai dallamra, a lelkendező kitarulkozásra, a bácskai táj szenzibilis poétájára. 1968-ban *Szorul a nap* címmel Csépe Imre versei is kiadásra kerültek. Ekkor, a nyolcvanas években (éppen az Életjel Könyvek és Miniatűrök révén, Dér Zoltán jóvoltából) a Kosztolányi–Csáth hagyományvonal is egyre erősödött, a szabadkai könyvbemutatók jelentőségéről viszont Fehér Ferenc értekezett (Magyar Szó, 1988. október 25.). A Kosztolányi-kultusz és a Kosztolányi-levelek kiadására (Dér Zoltán révén) Szabadkán akkor került sor, amikor Kosztolányi neve még nem volt divatszó (lásd Tandori Dezső új esszékötetét), sőt amikor még egyáltalán nem volt divat, vagyis nem volt ajánlatos ezt a nevet kimondani.

Felsorolni is nehéz lenne a kiadványokat, az Életjel Évkönyvek erről pontos és következetes áttekintést adnak, sőt a könyvek és miniatűrök arányát is kimutatják. Jelenleg például a Magyar László-hagyatékot tartalmazó sorozat emelkedik ki, és Dér Zoltán *Játék és szenvedély* című születésnapi kötete a kiadó 103. könyve, Kopeczky László *Kádár Katája* után születésnapi *Hármaskönyve* is eljutott már az olvasóihoz. A leltár adatai szerint a 160. könyv körül járunk.

Felsorolás helyett inkább a nyelv érdemel említést. Az Életjel ugyanis nyelv. Egy város hangos nyelve, egy város műfaja. A nyitottság nyelve, amely nem ismer lezárt hagyományt. „Városom, szeresd a szót!” – írta Ács Károly. Kopeczky László a helyben topogó időben keletkező, rögzíthető szavakat dicsérte. Idővel elkészülhetne az Életjel-szótár is, ahol új szemantikai távlatok nyílhatnak, amelyben a Miniatűr szó átértelmeződik, és a kiadó minimalizmust átértékelő céljával függ össze. A zseb-líra lírai minimalizmusa műfajt teremt, azután a *Szabadkai karnevál* kerülhet sorra (lásd Somlyó Zoltán), amely regionális jelentésében elkülönül a közép-európai vagy

kunderai divatszótól. Majd a történelmi nézőpont változik át líraisággal viselő nézőponttá, a *Próbatétel* pedig szintén lírai kategóriává lényegül át Lányi Sarolta révén...

Most tehát a nyelv írott formáját, a könyvet ünnepezzük. Harmincéves az Életjel Könyv. De az is lehet, hogy már a harmincötödiket is betöltötte.

HÓZSA Éva

(Elhangzott az Új lélekindulás című estünkön, 2003. október 9-én.)